

ELEGIJE

(V Zagrebu v času smrti dr. Franceta Čibeja)

MAGAJNA BOGOMIR

Vsak dan je prihajala Djurdjica na vrt pod moje okno. »Igraj se žogo z menoj,« mi je rekla. V solncu je bilo devetletno telesce kot roža med rožami na vrtu, in žoga, ki je plavala iz dlani v dlan, kot živa rdeča duša.

Djurdjica je umrla. Iz sobe so odnesli v mrtvašnico njeno telo. Le žoga je še živela tisti dan na njenem oknu. Gledal sem in mislil: »Djurdjica ni umrla, nikakor ne.« Prišla je komisija in razkužila sobo. Žogo so odnesli s seboj.

Tisto uro sem verjel, da je vrag močnejši od Boga.

* * *

Kavarna Medulić ob Ilici: Hrumne godbe v samo dolgo noč in ljudje so živi, kot da je tu dežela Kanaan, kjer se toči le med in mleko. Premnogo je razigranih oči. Vabijo vse: »Pridi in izpij nas oči!« In sem včasih šel in jih pil, da se je duša opijanila v razkošju. Srečal sem dekle, ki je imelo jetiko v očeh in ko sem pil, je bila pijača iz duše grenka vsa in bridkostna. Nisem pil več iz tistih oči in iz nobenih. Sklonil sem glavo in molčal v hrupni večerni kavarni Medulić.

V popoldnevih pa je v njej čudno tiho. Prihajajo majhni in veliki ljudje in so pesniki in slikarji in Krleža in Meštrović in moja ljubica včasih, ki ima rajске oči in zlato dušo pa ne veruje niti v oči niti v zlato. Prisede, smehlja se, izgovori tiho besedo in gleda, gleda... Moj obraz je mrk in dolgočasen, beseda trpka in včasih sirova. Kdo ve, zakaj! Sam ne vem, zakaj. Saj joka duša, a lepe besede ne more roditi. Bog ve, zakaj! Gledam okrog. Ljudje molče. Ljubica je tiha. Prekrasna dama pred menoj čita. Tako je lepa! Zakaj le čita Morgenblatt?

Zunaj onstran okna je nekdo izgubil časopis. Veter ga je dvignil in ga kotali po Ilici. Vrsta vozil za njim in ljudje, ki bežijo naprej, le naprej...

Mislim: Kako bi bilo, da bi bil po smrti sojen v Hades? Ob velikem oknu bi sedel in gledal, gledal vso večnost sence, ki bi begale mimo. Vse bi bilo kot sedaj, le glasov bi ne slišal.

* * *

RIHARD JAKOPIČ: KOPAJOČE SE DEKLICE

Prav v tej kavarni čitam, da je umrl France Čibej. Ob tej mizi sem pred leti čital o smrti Kosovelovi. Gledam sliko. V velike dalje so uprte oči. Čelo je visoko. Misli. Misli morda na pesem iz daljine, ki jo mora srečati vsak hip, ali morda na zadnjo skrivnost.

Kot v gajih Rožnika nekoč. — Kedaj?

»Ne morem si predstavljati tega,« pravi tovariš pred menoj.

Zdrznem se: Res, saj nisem sam v kavarni. France Čibej.

Pravkar je šla ljubica mimo okna. Od včeraj in predvčerajšnjim ne govoriva več. Mrk in dolgočasen sem bil. Zahotelo se ji je drugega. Njeno lice je blede. Žalostne so oči. Radi mene ne. Bolna je in bi rada še enkrat zavriskala v življenje. Joj, da bi imel razkošnih rož! Z njihovim vonjem bi ji napolnil spalnico. Molče je šla mimo in ni pozdravila. Prav je, da v Hadu molčijo ljudje! K Meštroviću in posebej h Krleži bi rad pristopil, jima stisnil roko in odšel molče na svoje mesto. Vsak ob svoji mizi sedita, podpirata

glavo in misli jima plovejo v čarobne kraje. Čibej pa je le res umrl.

* * *

Tri leta je, odkar sem bil zadnjič doma. Takrat sva šla z materjo k morju. Ob morju se pričinja moj dom, le verjemite! Mati je gledala morje in jokala kar tako. Slovenka je in je bila pastirica v mladih letih. Na gmajni je čitala Prešerna in vedela za Čopa. Bog ve, zakaj je jokala ob morju. Vrnila sva se na Kras. Oče naju je pričakoval. Tudi on je Slovenec in je bil pastir v mladih letih. Podobe iz sanj čita rad in mnogo drugih, če mu težko delo in skrbi kaj časa dopustijo. Odšli smo v veliko sobo. Premnogo knjig je tam od molitvenika izpred leta tisoč osem sto pa do Pregelja. Mati je tiho božala knjige, oče je molčal.

»Veliko Dantejevo komedijo bi dali na mizo, če bodo res prišli,« sem rekel jaz. Mati me je pogledala in je zarezalo v dno duše. Pa sem le razprostrl Danteja, da bi obranil molitvenik in vse do Pregelja. Prišli so in so se divili golim ilustracijam slavnega Doreja. Knjige so bile rešene, le veselja pravega ni bilo tiste dni.

Malo kasneje so gnali nekoga med puškami po cesti. Vse se mi je zazdelo nekam samo po sebi umevno. Stopal sem zraven. Za nama gruča ljudi. Šele ko sem ob sebi videl visoko dvignjeno čelo, sem vzkliknil: »Oče, oče!«

Na umiku sem srečal Kosovela. »Kam,« je vprašal in se zasmel. On se je vrnil na vekomaj in sem mu bil nevoščljiv. Tako lepó je onkraj mej, o mati, oče in prijatelj! Beg ni rešenje, beg je muka noči in nemir sanj. V sanjah Vas gledam le, oče, mati, prijatelj in čudoviti kraji. Beg je počasno umiranje.

* * *

Ko smo sedeli v Unionski kleti, je Čibej včasih govoril o morju. V mladosti je živel tam. Tožil je na tiste dni in zato sem mu rekel: »Vraga, pij in ne bodi tak!« Pil je malo in govoril potem o vriskajočem življenju, ki vstaja vsepovsod; o mladih, ki stoje na prelomu dveh vekov, o poletu človeka v sinje višave prekrasne bodočnosti, o solnčnem gledanju na sočloveka, o novem veselju, novi ljubezni in novi molitvi. Govoril je hitro. Sameposebi so mu kipele besede iz duše. Gotov je bil vsake in poln

upanja je veroval vanje. Govoril je in na vino pozabil. Jaz sem poslušal in pil. Motno so se risale v vsakem kotu sence: Cankar, Piber, Čebokli, Kosovel. Risal sem diagonale od sence do sence. V sredini je manjkalo nekoga.

»V sredi diagonal izza tisoč osem sto je stal v sredini Čop pa ga je Sava požrla prezgodaj. V središču zadnjih ni bilo nikogar. Kdo bo v središču prihodnjih štirih. Suhi mislec ne. Suha misel ni dovolj, nima življenja ne duše. Čibej, slušaj in pij!«

Gledal je začudeno in se smejal. Prevelik je bil v svoji notranjosti in preskromen, da bi mogel verjeti. Zamislil se je in zasanjal v sfere nebes, ki so ga vzele k sebi.

* * *

Čudno kratke so postale razdalje na zemlji. Sto tisoč jih umore onkraj zemlje in vemo drugi dan. V tej uri so krvave ulice velikega mesta, izvemo v prihodnji. Poznamo neskončno bedo množic in neizmerno razkošje nekaterih.

Pa jih je tisoč in sto tisoč, ki so se zagledali v novo besedo. Čas larpurlatizmov je minul. Iz dreves Tolstega in Dostojevskega rasto veje čez vso zemljo. Azije in Afrike ni več. In jih je še drugih sto, ki so razgibali življenje. Niso poznali tendence, niti pridigovali niso, ampak kričali so z svojo umetnostjo v človeške duše. Polne lepote so slike Katice Kolwitz, a gibajo silne množice ljudi. Vsa Nemčija jih je polna in daleč preko njenih mej se prostre njih veletok. Vsi majhni po duši bodo utonili v njih, vsi veliki bodo plavali na njih v silna sinja doživetja bodočnosti.

* * *

V pustem deževnem večeru sem stal pred kliniko. Od nekje je prišel voz. Nanj so naložili slame, na slamo ženo porodnico. Kaplje dežja so rosile njeno telo. »Od daleč, daleč smo jo pripeljali,« je rekel voznik. Stal sem v noči ob njenem ležišču. Žena je rodila in ko je rodila, se je ozrla na mastno okrvavljeno telesce pred seboj. Smejala se je z nasmehom, ki bi ga komaj mogel zaslutiti dobri angel sredi sanj.

Umrla je krog polnoči, dete pa je živelo. Bedel sem do jutra in glej v zgodnji uri se je rodil prekrasen dan. Gledal sem na vzhajajoče solnce in bil hvaležen Bogu za lepoto človeške duše.